

Från lagstiftningsarbetet

Lagstiftning i riksdagen våren 1998

I denna översikt lämnas en redogörelse för lagstiftningsfrågor som har behandlats av riksdagen våren 1998. Liksom i tidigare översikter har företrädesvis medtagits ärenden som bedömts vara av särskilt intresse för SvJT:s läsekrets. Lagstiftning om skatt och tull har förbigåtts. Om inte annat sägs har lag eller lagändring trätt i kraft den 1 juli 1998. Hänvisningarna till Svensk författningssamling (SFS) avser 1998 års samling.

Vilande grundlagsförslag

För att möjliggöra en utvidgad kriminalisering av befattning med barnpornografi har riksdagen — med förkastande av tidigare förslag — som vilande antagit förslag till ändringar i *tryckfrihetsförordningen* och i *yttrandefrihetsgrundlagen*. Förslagen innebär att de båda grundlagarna inte skall vara tillämpliga på skildring av barn i pornografisk bild. Utvidgningen av det straffbara området enligt föreliggande förslag till ändringar i *brottsbalken*, som riksdagen skall ta ställning till om den slutligt antar grundlagsförslagen, innebär att i princip all befattning med barnpornografi, även innehav, straffbeläggs. — I samma lagstiftningsärende har som vilande antagits ett förslag till ändringar i *yttrandefrihetsgrundlagen* som innebär bl. a. följande. Benämningen tekniska upptagningar förs in som ett samlingsbegrepp för upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniska hjälpmedel.

Yttrandefrihetsgrundlagen skall även i fortsättningen vara tillämplig på sådana upptagningar som sprids till allmänheten genom att de spelas upp, säljs eller tillhandahålls på annat sätt. Frågan om yttrandefrihetsgrundlagens tillämplighet i det enskilda fallet skall prövas på grundval av vad som kan antas om spridningen, den s. k. presumptionsregeln. Justitiekanslern ges en möjlighet att i enskilda fall delegera sina åklagaruppgifter till allmän åklagare när det gäller yttrandefrihetsmål om dels ansvar eller konfiskering på grund av olaga våldsskildring i tekniska upptagningar, dels hets mot folkgrupp i tekniska upptagningar. Förslaget har föranlett en såsom vilande antagen följdändring i *regeringsformen*. — Andra samtidigt såsom vilande antagna förslag till ändringar i *tryckfrihetsförordningen* och *yttrandefrihetsgrundlagen* innebär vissa förtydliganden så att det framgår att grundlagarna är tillämpliga om en skrift eller en teknisk upptagning har getts ut eller spritts till allmänheten i Sverige. Därigenom klargörs att

vanlig lag skall vara tillämplig om skriften eller upptagningen visserligen framställts i Sverige men ges ut eller sprids endast utomlands. — Samliga nu redovisade vilande grundlagsförslag är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1999.

Riksdagen har som vilande antagit förslag till ändringar i *regeringsformen* och i *riksdagsordningen* vilka berör Riksbankens ställning. Förslaget till ändringar i *regeringsformen* innebär att ansvaret för övergripande valutapolitiska frågor överförs från Riksbanken till regeringen och att det införs ett uttryckligt förbud för myndigheter att bestämma hur Riksbanken skall besluta i frågor som rör penningpolitiken. Vidare innebär förslagen att Riksbankens ledningsstruktur förändras. Fullmäktige, som väljs av riksdagen, ges en kontrollerande funktion och utser i sin tur en direktion, som leder Riksbanken. Ändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1999.

För att möjliggöra genomförandet av riksdagens principbeslut år 1995 om ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan har riksdagen som vilande antagit förslag till ändringar i *regeringsformen* och i *tryckfrihetsförordningen*. I fråga om *regeringsformen* innebär förslaget att det bl. a. införs en ny bestämmelse om att föreskrifter om Svenska kyrkan och andra trossamfund kräver lagstiftning samt att nuvarande normföreskrifter avseende Svenska kyrkan i *regeringsformens* övergångsbestämmelser upphävs. I fråga om *tryckfrihets-*

förordningen innebär förslaget i huvudsak att allmänna handlingar kan förvaras hos Svenska kyrkan, utan att handlingarna därigenom upphör att vara allmänna. I samma lagstiftningsärende har riksdagen vidare som vilande antagit förslag till *lag om trossamfund*, *lag om Svenska kyrkan* och *lag om införande av lagen om Svenska kyrkan*. Genom lagen om trossamfund införs en ny associationsform, registrerat trossamfund, som står öppen för alla trossamfund. Svenska kyrkan har enligt lagen automatiskt ställning som registrerat trossamfund. Vidare innehåller den nya lagen om trossamfund bestämmelser om skydd för registrerade trossamfunds namn och om rätt för sådana trossamfund till hjälp från staten med att bl. a. beräkna och ta in avgifter från sina medlemmar. I lagen om Svenska kyrkan slås fast att Svenska kyrkan är ett evangelisk-lutherskt trossamfund samt preciseras kyrkans grundläggande identitet i övrigt. Därutöver innehåller den nya lagen bestämmelser om grunderna för Svenska kyrkans organisation och verksamhet samt om den kyrkliga egendomen. De nya lagarna samt ändringarna i grundlagarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 2000.

Offentlig rätt

Riksdagen har genom ändringar i *lagen om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna* inkorporerat ett tilläggsprotokoll till den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grund-

läggande friheterna. Genom tilläggsprotokollet ändras övervakningssystemet enligt Europakonventionen. De nuvarande konventionsorganen, den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna och den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, avskaffas och en ny domstol, Europadomstolen, inrättas. Riksdagen har samtidigt godkänt två överenskommelser om immunitet och privilegier för bl. a. ledamöterna i den nya domstolen samt till följd härav beslutat ändringar i *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall*. Lagändringarna träder i huvudsak i kraft den 1 november 1998 (SFS 712 och 937).

I samband med att riksdagen godkänt Amsterdamfördraget har beslutats ändringar i *lagen med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen*. Lagändringarna träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 215).

Lagen om statens upplåning har ändrats. Ändringarna innebär att ett mål för förvaltningen av statsskulden tagits in i lagen, att ansvarsfördelningen i fråga om statsskuldskörelsen mellan riksdagen, regeringen och Riksgäldskontoret förändrats och gjorts tydligare samt att regeringen skall göra en årlig utvärdering av förvaltningen i en skrivelse till riksdagen. Samtidigt har lagens rubrik ändrats till *lagen om statens upplåning och skuldförvaltning*. Ändringarna, som föranlett följdändringar i *lagen om statsbudgeten* och i *lagen om Sveriges riksbank*, har i viss del trätt i kraft den 1 juli 1998. I övrigt träder lagändringarna i

kraft den 1 januari 1999. I samma lagstiftningsärende har beslutats en ändring i *lagen om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för Allmänna pensionsfonden* som innebär att AP-fonden fått en förlängd frist till utgången av år 1999 för omstrukturering av sitt fastighetsinnehav vad gäller fondens fastigheter i utlandet. Ändringen har trätt i kraft den 1 september 1998 (SFS 659 ff.).

I syfte att skärpa kraven på förvaltningen av pensionsmedel har riksdagen beslutat en ny bestämmelse i *kommunallagen* som innebär att fullmäktige i kommuner, landsting och kommunalförbund skall meddela särskilda föreskrifter för förvaltningen av medel avsatta för pensionsförpliktelser. Lagändringen träder i kraft den 1 januari 1999, men får börja tillämpas senare, dock senast avseende räkenskapsåret 2000 (SFS 70).

Riksdagen har antagit en *personuppgiftslag*, som ersätter datalagen. Den nya lagen syftar till att genomföra ett EG-direktiv om skydd för enskilda med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter. Lagen omfattar all automatiserad behandling av personuppgifter och manuell behandling av personregister. Rent privat användning av personuppgifter är undantagen från lagens tillämpningsområde. I lagen görs också undantag med hänsyn till offentlighetsprincipen och tryck- och yttrandefriheten. Personuppgiftslagen innehåller bestämmelser om överföring av personuppgifter till en stat

utanför det europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Vidare innehåller lagen vissa grundläggande krav på behandlingen av personuppgifter, bl. a. får personuppgifter som samlats in för ett ändamål inte behandlas för något annat oförenligt ändamål. I lagen finns också bestämmelser om information till de registrerade, om korrigerings- och om säkerheten vid behandlingen av sådana uppgifter. Särskilda bestämmelser har införts som innebär att automatiserad behandling av personuppgifter i princip måste anmälas till tillsynsmyndigheten. Omfattande undantag från denna anmälningskyldighet medges dock. Personuppgiftslagen innehåller också bestämmelser om sanktioner i form av bl. a. vitesföreläggande, skadestånd eller straff mot den som bryter mot lagen. Genom reformen har vissa bestämmelser i den upphävda datalagen överförts till *brottsbalken*, bl. a. reglerna om straff för dattintrång. Den nya personuppgiftslagen har medfört följdändringar i *sekretesslagen*. I lagstiftningsärendet har vidare som vilande antagits förslag till ändringar i *regeringsformen* som möjliggör för riksdagen att delegera rätten att meddela föreskrifter om manuell behandling av personuppgifter. Personuppgiftslagen samt ändringarna i *brottsbalken* och *sekretesslagen* träder i kraft den 24 oktober 1998 (SFS 204 ff.). De föreslagna ändringarna i *regeringsformen* är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1999.

Riksdagen har antagit en *lag om det statliga personadressregistret*

som i fortsättningen reglerar det statliga personadressregistret (SPAR). Registret, tidigare benämnt det statliga person- och adressregistret, har hittills reglerats genom särskilda bestämmelser i datalagen. Den nya lagen, som utgör en anpassning till EG:s databasdirektiv, innebär vissa skärpningar beträffande innehållet i SPAR och för uttag av uppgifter. I samma lagstiftningsärende har en ändring beslutats i *lagen om aviseringsregister* varigenom registret på visst sätt öppnats för andra än myndigheter. Sistnämnda lagändring har trätt i kraft den 1 juli 1998 medan den nya lagen om det statliga personadressregistret träder i kraft den 24 oktober 1998 (SFS 527 f.).

I syfte att förstärka samordningen inom riksdagsförvaltningen har riksdagen beslutat vissa ändringar i *riksdagsordningen* och *lagen med instruktion för Riksdagens förvaltningskontor*. Ändringarna innebär bl. a. att riksdagsdirektören får ett överordnat ansvar för ledningen och samordningen i hela riksdagsorganisationen.

Lagändringarna har trätt i kraft den 1 oktober 1998 (SFS 731 f.).

Riksdagen har beslutat vissa ändringar i *riksdagsordningen* som berör utskottsorganisationen och debattreglerna. Bl. a. har jordbruksutskottets namn ändrats till miljö- och jordbruksutskottet. Ändringarna har trätt i kraft den 1 oktober 1998 (SFS 734).

Genom en ändring i *riksdagsordningen* har mandatperioden för Europarådets svenska delegation ändrats så att den sam-

manfaller med arbetsåret i Europarådets parlamentariska församling. Lagändringen har trätt i kraft den 1 oktober 1998 (SFS 733).

Riksdagen har beslutat en ändring i övergångsbestämmelserna till *lagen om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter*. Ändringen gäller rätten till ålderspension (SFS 592).

Beteckningen Svensk författningssamling och dess förkortning SFS har fått ett rättsligt skydd genom att riksdagen antagit en *lag om skydd för beteckningen Svensk författningssamling*. Den nya lagen innebär att Svensk författningssamling och SFS inte får användas offentligt som beteckning på någon annan samling av författningar än den som avses i lagen om kungörande av lagar och andra författningar eller ingå i någon sådan beteckning. Om beteckningen eller förkortningen används i strid med förbudet kan allmän domstol vid vite förbjuda fortsatt användning. Sådan talan skall föras eller låta föras av Justitiekanslern. Den nya lagen träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 281).

Riksdagen har antagit en *lag om allmän kameraövervakning*, som innebär en utvidgning av rätten att bedriva allmän kameraövervakning efter tillstånd. Den nya lagen ersätter lagen om övervakningskameror m. m. och omfattar även avlyssning eller upptagning av ljud som sker i samband med optisk övervakning. För sådan avlyssning m. m. krävs att upplysning lämnas. Enligt den nya lagen undantas allmän kameraövervakning i

banklokaler, postkontor och butiker från kravet på tillstånd. I dessa fall skall dock kameraövervakningen anmälas till länsstyrelsen (SFS 150 ff.).

En ny *körkortslag*, som riksdagen antagit våren 1998, innebär en omstrukturering och vissa nyheter beträffande körkortsbestämmelserna. Sålunda krävs i fortsättningen körkortstillstånd vid all övningskörning och en godkänd handledare vid all privat övningskörning. Körkortsbehörigheten för tung lastbil och buss har begränsats på så sätt att körkortshavaren vart tionde år från 45 års ålder på nytt måste visa att han eller hon uppfyller de medicinska kraven för behörigheten. Vidare har mopeder indelats i två kategorier i behörighetshänseende, med krav på 25 km/tim respektive 45 km/tim som högsta konstruktiva hastighet. För förande av den snabbare mopeden — den s. k. EU-mopeden — ställs krav på innehav av körkort och lägst 16 års ålder. Den nya körkortslagen innebär också att reglerna om körkortsingripanden ändrats i vissa avseenden, bl. a. har möjligheterna för länsstyrelsen att meddela preliminära beslut om körkortsingripande utökats. Riksdagen har också antagit en *lag om försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse* varigenom möjlighet införts i några län att under en försöksperiod ersätta återkallelse av körkort på grund av rattfylleri med en körkortsbehörighet för ett fordon utrustat med ett instrument som omöjliggör körning om det finns alkohol i förarens utandningsluft.

Samtidigt har de grundläggande bestämmelserna om rätt att driva trafikskola, från att tidigare ha reglerats i körkorts-författningarna, samlats i en särskild lag — *lag om trafikskolor*. I lagstiftningsärendet har också vissa ändringar beslutats i *lagen om straff för vissa trafikbrott* och i *lagen om straff för trafikbrott som begåtts utomlands*. Den nya lagstiftningen har i huvudsak trätt i kraft den 1 oktober 1998 (SFS 488 f., 493 f. och 981).

Riksdagen har beslutat vissa ändringar i *postlagen* som bl. a. syftar till att förbättra möjligheterna att uppnå de postpolitiska målen och att anpassa lagen till EG:s postdirektiv (SFS 483 ff.).

Genom ändringar i *telelagen* har en skyldighet införts för teleoperatörer som tillhandahåller telefonitjänst och andra teletjänster i det fasta telenätet att införa funktioner i telenäten som möjliggör att abonnenterna kan behålla sitt telefonnummer vid byte av teleoperatör. Ändringarna innebär vidare att tillståndshavare som tillhandahåller telefoni i ett fast telenät eller digital mobiltelefoni skall se till att abonnenterna får tillgång till de teletjänster som erbjuds i telenätet av samtrafikerande teleoperatörer. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 1999 (SFS 486).

Riksdagen har beslutat vissa ändringar i *radio- och TV-lagen*. Ändringarna gäller rätten att sända närradio och reglerna för sändningstider och avgifter. Dessutom utvidgas undantaget från förbudet mot sändning av centralproducerat programmaterial i närradio (SFS 311).

Genom ändringar i *lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Kulturdepartementets verksamhetsområde* har de båda upphovsrättsorganisationerna STIM och SAMI fått bemyndigande att fördela fonogramersättning till upphovsmän och utövande konstnärer för bibliotekens utlåning av musikaliska verk på fonogram. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 1216).

Riksdagen har antagit en *lag om rätt för Stiftelsen Norrlandsfonden att besluta i frågor om förvaltningen av regionala utvecklingslån* och i samband därmed beslutat ändringar i *sekretesslagen*. Lagstiftningen träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 775 f.).

Ändringar i *djurskyddslagen*, som trätt i kraft den 1 mars 1998, innebär bl. a. skärpta krav vad gäller användningen av försöksdjur. Sålunda skall försöksdjur hållas på samma sätt som alla andra djur enligt de generella kraven i *djurskyddslagen*. För användningen av försöksdjur krävs godkännande av en djurförsöksetisk nämnd. Andra ändringar gäller bestämmelserna om tillträdesrätt m. m. som behövs för införlivande av EG:s direktiv på djurskyddsområdet (SFS 56).

Försvarslagstiftning

Riksdagen har antagit en *lag om behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga* samt därvid beslutat ändringar i *sekretesslagen*. Den nya lagen, som är tillämplig i Totalförsvarets pliktverks verksamhet, träder i kraft den 24 oktober 1998, dvs. sam-

ma dag som personuppgiftslagen (SFS 936 och 938).

Familjerätt

Aktenskapsbalkens bestämmelser om makars pensionsrättigheter vid bodelning har ändrats. Ändringarna innebär att rätt till pension på grund av privat pensionsförsäkring eller pension på grund av pensionssparavtal enligt lagen om individuellt pensionssparande som regel skall ingå i bodelning med anledning av äktenskapsskillnad. Pensionsrättigheter undantas helt eller delvis endast om det med hänsyn till makarnas ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt skulle vara oskäligt att pensionsrätten ingick i bodelningen. Vid bodelning med anledning av dödsfall skall sådana pensionsrättigheter inte heller fortsättningsvis ingå i bodelning. Vidare har gjorts ett tillägg i bestämmelserna om underhållsbidrag till make som markerar att pensionsskyddet kan ha betydelse för underhållsfrågan. Ändringarna träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 619).

Riksdagen har beslutat ändringar i *föräldrabalkens* bestämmelser om vårdnad och umgänge. Ändringarna syftar till att betona vikten av samförståndslösningar och underlätta för föräldrar att i så stor utsträckning som möjligt komma överens om hur frågor som rör vårdnad om barn m. m. skall lösas. Ett annat syfte med lagändringarna är att bana väg för ökad användning av gemensam vårdnad. I *föräldrabalken* har intagits en övergripande bestämmelse om att barnets bästa

skall komma i främsta rummet vid alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Föräldrar som är överens kan reglera frågor om vårdnad, boende och umgänge genom avtal som godkänns av socialnämnden. Ett avtal som godkänts gäller och kan verkställas som ett lagakraftvunnet domstolsavgörande. Gemensam vårdnad kan komma i fråga även om en förälder motsätter sig en sådan ordning. En förutsättning är dock att gemensam vårdnad är bäst för barnet. Domstol kan besluta om umgänge och var barnet skall bo i de fall där föräldrarna har gemensam vårdnad. Rätten till s. k. umgängesavdrag har vidgats. De utvidgade avdragsmöjligheterna gäller även vid återbetalningsskyldighet enligt *lagen om underhållsstöd*. En särskild bestämmelse har införts som innebär att den förälder som barnet bor hos skall ta del i de resekostnader som kan uppstå i samband med umgänge efter vad som är skäligt. De nya bestämmelserna, som medfört följdändringar i bl. a. *äktenskapsbalken* och *socialtjänstlagen*, har trätt i kraft den 1 oktober 1998 (SFS 319 ff. och 713).

Fastighetsrätt

Jordabalkens bestämmelser om hyra har ändrats. Ändringarna innebär att bestämmelsen om tillstånd till andrahandsuthyrning har gjorts mer förmånlig för hyresgästen genom att kravet på att hyresgästen under viss tid inte skall ha tillfälle att använda lägenheten slopats. Vidare har regler införts om att åtgärdsföreläggande kan meddelas även vid sådana brister i

en lägenhets skick som finns på tillträdesdagen (s. k. ursprunglig brist). Dessutom har införts en bestämmelse om skyldighet för hyresvärden att lämna information om sitt namn och om var han kan nås eller, om hyresvärden är en juridisk person, ställföreträdarens namn och adress. Därutöver har införts en bestämmelse om att den som ställt borgen eller pant till säkerhet för fullgörande av ett hyresavtal har rätt att efter viss tid säga upp sitt åtagande. I samma lagstiftningsärende har också beslutats ändringar i *lagen om förvärv av hyresfastighet m. m.* Ändringarna innebär att förvärvsansökan i fortsättningen kan göras av såväl överlåtaren som förvärvaren och att den tid som en kommun har på sig att begära hyresnämndens prövning av förvärvet förlängts från tre till fyra månader. Den nya lagstiftningen, som medfört följdändringar i *lagen om arrendenämnder och hyresnämnder* samt i *lagen om rättegången i vissa hyresmål i Svea hovrätt*, har trätt i kraft den 1 juni 1998 (SFS 146 ff.).

Plan- och bygglagstiftning

Riksdagen har beslutat ändringar i *väglagen*, *plan- och bygglagen* och i *lagen om byggande av järnväg*. Ändringarna syftar till att estetiska värden skall beaktas och tas till vara vid utformningen av vår byggda miljö. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 803 ff.).

Miljörätt

Riksdagen har antagit en *miljöbalk* som innebär en samordnad, skärpt och breddad miljölagstiftning. I balken har sam-

manförts bestämmelser i sammanlagt 15 miljö- och resurslagar, däribland miljöskyddslagen, naturvårdslagen, naturresurslagen, delar av vattenlagen, lagen om kemiska produkter, renhållningslagen och hälso- skyddslagen. Dessa lagar har upphävts med de begränsningar som framgår av *lagen om införande av miljöbalken*. Det övergripande målet med miljöbalken är att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl. I miljöbalken ges därför regler till skydd för människors hälsa och miljö, värdefulla natur- och kulturmiljöer och den biologiska mångfalden. Vidare ges regler som skall trygga en god hushållning med mark- och vattenresurser. Genom miljöbalken har skapats ett samordnat och enhetligt prövningsförfarande där länsstyrelserna, regionala miljödomstolar, en miljööverdomstol och regeringen ingår. Koncessionsnämnden för miljöskydd och vattendomstolarna upphör med sin verksamhet. När det gäller påföljder har i miljöbalken införts regler om miljöstraffavgifter i stället för de miljöskyddsavgifter som finns i miljöskyddslagen. Miljöstraffavgifter skall betalas av näringsidkare som har åsidosatt föreskrifter eller tillstånd och villkor som har meddelats med stöd av balken. I

miljöbalken har vidare verksamhetsutövers och fastighetsägares ansvar för efterbehandling av förorenade områden skärpts och bestämmelser införts om en saneringsförsäkring, som kompletterar miljöskadeförsäkringen och som skall täcka fall då den ansvarige saknar förmåga att efterbehandla förorenade områden. De delar av vattenlagen som inte ersätts av miljöbalken, bl. a. rådhetsbestämmelserna samt bestämmelserna om vattenrättsliga samfälligheter och avgifter, har samlats utanför miljöbalken i en lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser till den lagen har meddelats i lag om införande av lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. I lagstiftningsärendet om miljöbalken har också antagits en lag med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning och beslutats omfattande följdlagstiftning. Miljöbalken och den nya lagstiftningen i övrigt träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 651, 808 ff. och 861 ff.).

Internationell privaträtt

I samband med att riksdagen godkänt konventionen den 29 november 1996 om Republiken Österrikes, Republiken Finlands och Konungariket Sveriges anslutning till konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser (Romkonventionen) samt två tilläggsprotokoll som hör till konventionen har antagits en ny lag, lag om tillämplig lag för avtalsförpliktelser samt beslutats ändringar i lagen om tillämplig lag beträffande internationella köp av

lösa saker, fastighetsmäklarlagen och lagen om handelsagentur (SFS 167 ff.).

Konsumenträtt

För att Sverige skall uppfylla sina förpliktelser enligt EG-direktivet 93/68/EEG om bl. a. utformningen och innebörden av CE-märkningen har riksdagen beslutat ändringar i lagen om personlig skyddsutrustning för privat bruk och i lagen om lek-sakers säkerhet. Ändringarna innebär att det i de båda lagarna införts bestämmelser enligt vilka tillsynsmyndigheten ges möjlighet att ingripa mot produkter som CE-märkts trots att de inte överensstämmer med kraven för sådan märkning. Ändringarna har trätt i kraft den 1 juni 1998 (SFS 171 f.).

Associationsrätt

Riksdagen har beslutat ändringar i aktiebolagslagens bestämmelser om styrelse, bolagsstämma, revision och skadeståndsansvar. Ändringarna är en del av den översyn av aktiebolagsrätten som sker med anledning av de förändringar det svenska näringslivet och aktiemarknaden har genomgått och fortfarande genomgår sedan aktiebolagslagen trädde i kraft. Ändringarna syftar till en förstärkning av ägarfunktionen för att härigenom bidra till ett effektivare resursutnyttjande i företagen och näringslivet. För att förhindra att en förstärkning av ägarfunktionen leder till ett ökat utrymme för majoritetsmissbruk har minoritetsskyddet i vissa fall förstärkts. Ändringarna är också inriktade mot att skapa bättre förutsättningar för

att utkräva ansvar av försumliga bolagsföreträdare. Reglerna om bolagsorganens kompetens och skyldigheter har ändrats för att man lättare skall kunna urskilja vem eller vilka som är ansvariga för förekommande försummelser. Mot bakgrund av EG:s åttonde bolagsrättsliga direktiv, revisorsdirektivet, har införts bestämmelser om att endast auktoriserade och godkända revisorer får revidera aktiebolag och vissa handelsbolag. För att det även i fortsättningen skall vara möjligt att låta personer utan denna formella kompetens granska verksamheten i sådana bolag har införts bestämmelser som innebär möjlighet för bolagens ägare att låta lekmanrevisorer utföra en allmän granskning av bolaget. Därutöver har införts bestämmelser om skyldighet för revisorn att i vissa fall till åklagare anmäla misstankar om brott i aktiebolaget. Härigenom har reglerna kring revisionen utformats så att revisorn kan ingripa mot sådana oegentligheter i bolaget som riktar sig mot bolaget eller dess intressenter. Ändringarna i aktiebolagslagen har föranlett följdändringar i bl. a. *årsredovisningslagen, lagen om årsredovisning m. m. i vissa företag, lagen om värdepappersrörelse, lagen om finansieringsverksamhet, kommunallagen, lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. och lagen om ekonomiska föreningar*. Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 760 ff.).

Stiftelselagen har ändrats. Ändringarna gäller dels möjligheterna för stiftelse revisorer att anlita biträde vid revision, dels registrering av personnummer

eller organisationsnummer för stiftelseföreträdare (SFS 306 ff.).

Skadeståndsrätt

Riksdagen har antagit en ny lag, *lag om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder*, som ersätter lagen om ersättning vid frihetsinskränkningar. Den nya lagen innebär att möjligheterna för den som fått sin frihet inskränkt att få ersättning från staten utökats för vissa fall. Det gäller i första hand när någon grips eller anhålls kortvarigt på grund av misstankar om brott. Ersättning skall betalas om det står klart att beslutet vilade på felaktiga grunder och därför var oriktigt. Detsamma gäller när någon frihetsberövats i administrativ ordning. Däremot har den s. k. 24-timmarsregeln för anhållande och liknande frihetsinskränkningar behållits. Det innebär att det allmänna har ett strikt ansvar bara om frihetsinskränkningen varat minst 24 timmar. Den nya lagen innehåller en bestämmelse som innebär att ersättning kan vägras eller sättas ned, om den skadelidande själv har betett sig på ett sådant sätt att han eller hon föranlett frihetsinskränkningen. Ersättningslagen innehåller slutligen en bestämmelse om att den som har åsamkats skada på grund av att polisen m. fl. har använt lagligt våld i vissa angivna situationer kan få ersättning, om den skadelidande inte har betett sig på ett sådant sätt att det varit påkallat att använda våld mot honom eller henne eller vederbörandes egendom. I samma lagstiftningsärendet har riksdagen beslutat

en ny bestämmelse i *skadeståndslagen* som gäller det allmännas ansvar för felaktig myndighetsinformation. Enligt bestämmelsen skall staten eller en kommun ersätta skada som har orsakats av en enskild medborgare genom fel eller försummelse när en myndighet lämnar felaktiga upplysningar eller råd, om det med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl. Vid bedömningen om det finns sådana skäl skall särskilt beaktas upplysningarnas eller rådets art, deras samband med myndighetens verksamhetsområde och omständigheterna när upplysningarna eller råden lämnades. Den nya lagen om ersättning för skada vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder samt den nya bestämmelsen i *skadeståndslagen* träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 714 f.).

Straffrätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *brottsbalken*. Ändringarna innebär att ett nytt brott införts. Det nya brottet tar sikte på upprepade straffbara kränkningar som riktas mot nära anhöriga kvinnor — grov kvinnofridskränkning — men omfattar även barn och andra närstående personer — grov fridskränkning. Vid bedömningen av straffvärdet skall särskild hänsyn tas till det upprepade eller systematiska i beteendet. Straffet är fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vidare har våldtäktsbrottet utvidgats så att med samlag jämställs annat sexuellt umgänge, om gärningen med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i öv-

rigt är jämförligt med påtvingat samlag. Vissa av de förfaranden som tidigare bedömts som sexuellt tvång är därmed att bedöma som våldtäkt. Underlåtenhet att under vissa förutsättningar anmäla eller på annat sätt avslöja vissa grova sexualbrott har straffbelagts. Språket i centrala bestämmelser i 3–6 kap. har gjorts könsneutralt. — I samma lagstiftningsärende har riksdagen antagit en *lag om förbud mot köp av sexuella tjänster*. Den nya lagen innebär att den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Även försök skall vara straffbart. — Därutöver har riksdagen beslutat ändringar i *lagen om förbud mot omskärelse av kvinnor* varigenom begreppet könsstympning ersatt begreppet omskärelse. Vidare har straffskalan skärpts så att straffet för normalbrottet är fängelse i högst fyra år. Böter har utmönstrats ur straffskalan. För det grova brottet är minimistraftet fängelse två år. Förberedelse och stämpling till brott, liksom underlåtenhet att avslöja brott, har straffbelagts. — Den nya lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster träder i kraft den 1 januari 1999. I övrigt har lagändringarna trätt i kraft den 1 juli 1998 (SFS 393 och 407 ff.).

Under våren 1998 beslutade ändringar i *lagen om kriminalvård i anstalt* innebär bl. a. att den formella kvalificeringen för särbehandling av vissa långtidsdömda ersatts av en mer individualiserad bedömning. För alla som avtjänar lägst fyra års fäng-

else skall sålunda Kriminalvårdsstyrelsen fatta ett beslut om de särskilda villkor som skall gälla för verkställigheten när det gäller anstaltsplacering och vistelser utanför anstalten. Om det finns särskilda skäl skall ett sådant beslut också kunna fattas i fråga om andra intagna som har dömts till lägst två års fängelse. I syfte att markera hänsynen till samhällsskyddet har i lagtexten angetts att man vid bedömningen av om det av säkerhetsskäl är nödvändigt med placering i en sluten anstalt skall beakta om det föreligger risk för att den intagne återfaller i brott. Andra ändringar avser placeringen av unga intagna och syftar till att tydliggöra att reglerna i detta hänseende står i överensstämmelse med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Vidare har det införts en särskild bestämmelse om anstaltsplaceringen av kvinnor. Bestämmelserna i lagen om kriminalvård i anstalt angående kriminalvårdens underrättelseskyldighet till målsägande har också ändrats i syfte att anpassa skyldigheten till fall där den fyller ett verkligt behov. I *lagen om kriminalvård i anstalt*, *lagen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.* och i *polislagen* har införts lagstöd för kriminalvårdens respektive polisens användning av privata vaktbolag för vissa bevakningsuppgifter. Genom en ändring i *brottsbalken* har regeringen givits rätt att delegera rätten att utse ordförande och vice ordförande i övervakningsnämnderna. Ändringen i *brottsbalken* har trätt i kraft den 1 september 1998. Lagändringarna i övrigt träder i

kraft den 1 januari 1999 (SFS 598 ff., 602 och 610).

Riksdagen har antagit en *lag om verkställighet av sluten ungdomsvård* samt beslutat ändringar i bl. a. *brottsbalken*, *rättegångsbalken*, *lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare*, *lagen om beräkning av strafftid m. m.*, *lagen om kriminalvård i anstalt* samt i *lagen om försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll*. Ändringarna, som gäller påföljdssystemets uppbyggnad och innehåll, syftar till att åstadkomma trovärdiga alternativ till fängelsestraff, att strama upp bestämmelserna om villkorlig frigivning samt att reformera påföljdssystemet för unga lagöverträdare. Sammanfattningsvis innebär ändringarna följande. Möjligheten till villkorlig frigivning efter halva strafftiden slopas. Villkorlig frigivning får ske tidigast efter att två tredjedelar av strafftiden avtjänats i anstalt. Tidpunkten för den villkorliga frigivningen kan senareläggas om den intagne misskött sig under anstaltstiden. Möjligheten att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad utökas. Systemet med samhällstjänst permanentas och föreskrift om samhällstjänst kan meddelas vid såväl villkorlig dom som skyddstillsyn. Möjligheten att verkställa fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll permanentas som en verkställighetsform vid korta fängelsestraff. Överlämnande till vård inom socialtjänsten kan kombineras med ungdomstjänst. En ny frihetsberövande påföljd, sluten ungdomsvård, införs för unga lagöverträdare.

Påföljden är tidsbestämd och administreras av Statens institutionsstyrelse. Den nya regleringen träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 603 ff. och 613 ff.).

Tre nya lagar som rör automatiserad behandling av personuppgifter i polisregister har antagits våren 1998: *lag om belastningsregister*, *lag om misstänkeregister* och *polisdatalag*. Den nya lagstiftningen innebär bl. a. följande. Belastningsregistret innehåller de uppgifter om ådömda påföljder m. m. som tidigare registrerats i person- och belastningsregistret. Miss-tankeregistret innehåller uppgifter om dem som är skäligen misstänkta för brott. Polisdatalagen innehåller de bestämmelser som, utöver personuppgiftslagen, behövs för behandlingen av personuppgifter i polisens verksamhet. Enligt polisdatalagen har polisen möjlighet till automatisk databehandling av personuppgifter i kriminalunderrättelseverksamhet om en s. k. särskild undersökning har inletts och om det finns anledning anta att allvarlig brottslighet har utövats eller kan komma att utövas. Under vissa förutsättningar får dessutom kriminalunderrättelseregister föras av Rikspolisstyrelsen eller en polismyndighet. Polisdatalagen innehåller vidare regler om register med uppgifter om DNA-analyser i brottmål, fingeravtrycks- och signalementsregister samt säpo-registret. I ärendet har också beslutats ändringar i *sekretesslagen* som innebär bl. a. att den enskilde alltid kan få ut uppgifter om sig själv ur alla polisregister, om det kan ske utan

skada för polisens verksamhet. Den nya lagstiftningen träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 620 ff, 719 ff. 735 ff. och 774).

Riksdagen har antagit en *lag om ansvar för elektroniska anslagstavlor*. Den nya lagen innebär att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla, dvs. en tjänst för elektronisk förmedling av meddelanden, är skyldig att lämna användare av tjänsten viss information samt att ta bort vissa meddelanden som kan innefatta brott. För att kunna fullgöra denna skyldighet föreskrivs att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla skall ha uppsikt över tjänsten. Den nya lagstiftningen har trätt i kraft den 1 maj 1998 (SFS 112).

I samband med att riksdagen godkänt avtalet om immunitet och privilegier för kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö har beslutats ändringar i *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall*. Lagändringen träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Lagen var den 1 oktober 1998 ännu inte utkommen av trycket.

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om vissa internationella sanktioner*. Ändringarna innebär att straffbestämmelserna kan tillämpas även vid överträdelse av förbud i förordningar om ekonomiska sanktioner som har beslutats av Europeiska gemenskapen med anledning av ett beslut som har fattats i överensstämmelse med bestämmelserna om en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik i Fördraget om Europeiska unionen och som syftar till att

upprätthålla eller återställa internationell fred och säkerhet. Ändringarna har trätt i kraft den 1 juli 1998 och gäller till och med den 31 december 1998 (SFS 309).

Processrätt

Ändringar i *rättegångsbalken* och i *lagen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.* har beslutats under våren 1998. Lagändringarna innebär att en åklagares beslut om särskilda restriktioner — begränsningar i den häktades kontakter med omvärlden — kan överprövas av rätten på begäran av den häktade samt att åklagarens rätt att över huvud taget meddela restriktioner prövas av rätten vid varje omhåkningstillfälle. Häktade får beredas tillfälle till samvaro med andra häktade om inte utredningsskäl talar däremot. Ändringarna träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 601 f. och 612).

Riksdagen har beslutat nya regler för överklagande av förvaltningsbeslut. I *förvaltningslagen* har därvid införts en allmän och kompletterande regel om att beslut av förvaltningsmyndigheter får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om något annat inte är särskilt föreskrivet. Den nya regeln är närmast av författningsteknisk karaktär och innebär en lagreglering av den tidigare i praktiken gällande huvudregeln om domstolsprövning. Ett syfte med överklaganderegeln är att anvisa en behörig domstol för det fall en rätt till domstolsprövning skulle finnas enligt EG-rätten el-

ler Europakonventionen och en sådan rätt inte är förutsedd i lagstiftningen. Bestämmelsen syftar också till att begränsa risken för negativa kompetenskonflikter mellan de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna. Från den nya bestämmelsens tillämpningsområde undantas uttryckligen beslut i administrativa ärenden samt normgivningsbeslut. Om ett beslut överklagas med stöd av den nya bestämmelsen krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt. Prövningen av överklaganden enligt *lagen om försäljning av teknisk sprit m. m.*, *lagen om teknisk kontroll* och *lagen om individuellt pensionssparande* har flyttats från regeringen till allmän förvaltningsdomstol, och en uttrycklig föreskrift om detta har beslutats i respektive lag. I lagar som saknar föreskrifter om överklagande men där överprövningen även i fortsättningen skall ske hos regeringen har införts uttryckliga föreskrifter om att besluten får överklagas till regeringen. Detta gäller vissa beslut enligt bl. a. *äktenskapsbalken*, *lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap* samt *trafikskadelagen*. Genom ändringar i *fastighetsbildningslagen*, *lagen om äganderättsutredning och legalisering* samt i *lagen om förvaltning av samfälligheter* har införts nya överklaganderegler för vissa ärendegrupper inom lantmäteriområdet. — För att undanröja

osäkerheten i fråga om dels i vilken mån kravet på prövningstillstånd i kammarrätten omfattar olika processuella frågor med anknytning till saken, dels i vilken sammansättning domstolarna skall besluta i sådana frågor har riksdagen beslutat ändringar i *förvaltningsprocesslagen* och i *lagen om allmänna förvaltningsdomstolar*. Flera av ändringarna avser prövningen av frågan om ett överklagande har kommit in i rätt tid och innebär att såväl kammarrätt som Regeringsrätten vid en sådan prövning skall vara domför i en mindre sammansättning än vad som tidigare varit fallet samt att överklagandeförbud skall gälla när ett beslut i en sådan fråga har överprövats av en domstolsinstans. Andra ändringar gäller kammarrättens sammansättning i mål om laglighetsprövning enligt kommunallagen och kyrkolagen. En generell regel har införts om att utgångspunkten för beräkningen av överklagandetiden för en myndighet eller annan allmän part som företräder det allmänna skall vara när avgörandet har meddelats i stället för delgivningsdagen. Vidare har införts bestämmelser om överlämnande av mål mellan förvaltningsdomstolarna. Därutöver har införts krav på prövningstillstånd i mål om återkrav av utgivet bistånd enligt *socialtjänstlagen* och mål om utdömande av vite enligt *lagen om vite*. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 oktober 1998 (SFS 366 ff. och 591).

I samband med att riksdagen godkänt konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (Brysselkonventionen) samt 1971 års protokoll om EG-domstolens tolkning av konventionen har antagits *lag om domstols internationella behörighet och om verkställighet av utländska domar enligt Brysselkonventionen* samt beslutats ändringar i bl. a. *lagen om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge*, *lagen om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område*, *lagen om betalningsföreläggande och handräckning*, *lagen med anledning av Sveriges tillträde till Luganokonventionen* samt *sjölagen*. Den nya lagstiftningen träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 358 ff.).

Insolvensrätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om ackord rörande statliga fordringar m. m.* Ändringarna innebär följande. Vid ackord som rör skatter och avgifter kan skattemyndigheten uppdra åt kronofogdemyndigheten att pröva ackordsförslag. Uppgiften att företräda staten som borgenär avseende skatter och avgifter vid skuldsanering flyttas helt över till kronofogdemyndigheten. I det första oreglerade steget av skuldsanering kan staten sätta ned sin fordran även om det inte kan anses vara till fördel för det allmänna, om förutsättningarna för skuldsanering enligt skuldsaneringslagen är uppfyllda (SFS 195).

Trafikrätt

Riksdagen har antagit en ny *yrkestrafiklag* och en ny *lag om biluthyrning* samt därvid beslutat följändringar i bl. a. *sekretesslagen*, *lagen om kommunal parkeringsövervakning*, *ordningslagen* och *lagen om försöksverksamhet med rätt för kommunala aktiebolag att bedriva uppdragsverksamhet inom sådan trafik som avses i lagen (1985:449) om rätt att driva viss linjetrafik*. Riksdagen har också beslutat upphäva *lagen om transportförmedling* och *lagen om buss- och taxivärderingsnämnden*. Det huvudsakliga syftet med den nya lagstiftningen är att skapa en sammanhållen författningsstruktur för yrkestrafiken. Utöver en allmän översyn och modernisering innebär lagstiftningen en ytterligare harmonisering med EG:s regelverk. För taxis del innebär de nya bestämmelserna att taxibehörigheten enligt körkortslagstiftningen slopats och byggts in i den särskilda taxiförarlegitimationen samt att den s. k. brytpunkts-taxan utmönstrats i syfte att underlätta jämförelse och kontroll av priset för en taxiresa. Den nya biluthyrningslagen innebär skärpningar beträffande kraven vid uthyrning av tyngre bussar och fordon för taxitrafik. Lagstiftningen har trätt i kraft den 1 oktober 1998 (SFS 490, 492, 495 f. och 498 ff.).

Genom en ändring i *yrkestrafiklagen* har den långväga linjetrafiken med buss avreglerats. Lagändringen träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 491).

Socialrätt

Under våren 1998 har riksdagen beslutat om ett nytt pensionssystem genom att anta ett antal nya lagar, nämligen *lag om inkomstgrundad ålderspension*, *lag om införande av lagen om inkomstgrundad ålderspension, lag med vissa bestämmelser om Premiepensionsmyndigheten* och *lag om statlig ålderspensionsavgift* samt, vad avser ett nytt grundtrygghetssystem, *garantipension*, som kompletterar den inkomstgrundade pensionen *lag om garantipension* och *lag om handikappersättning och vårdbidrag*. Pensionsreformen har medfört ändringar i ett stort antal befintliga lagar på pensionsområdet. Regler om intjänande av pensionsrätt i det inkomstgrundade systemet träder i kraft den 1 januari 1999 och utbetalning av inkomstgrundad pension skall ske fr. o. m. januari 2001. Reglerna om garantipensionen träder i kraft den 1 januari 2001 och första utbetalning skall ske i januari 2003 (SFS 674 ff.).

Riksdagen har beslutat en ändring i *lagen om allmän försäkring*. Ändringen gäller kriterierna för rätt till hel förtidspension och träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 283).

Vidare har riksdagen beslutat ändringar i *lagen om allmän försäkring* som innebär att ersättningsnivåerna inom bl. a. pensionsområdet för år 1999 skall beräknas utifrån ett basbelopp som är reducerat med 1 % i stället för som tidigare 2 % och att ersättningsnivåerna för år 2000 och framåt skall beräknas utifrån ett icke reducerat basbelopp. Lagändringarna träder i

kraft den 1 januari 1999 (SFS 547 ff. och 677).

Andra under våren 1998 beslutade ändringar i *lagen om allmän försäkring* gäller socialförsäkringens administration. Lagändringarna, som är i enlighet med de av riksdagen tidigare godkända riktlinjerna för socialförsäkringsadministrationen, innebär bl. a. att de allmänna försäkringskassornas och Riksförsäkringsverkets roller inom socialförsäkringens administration tydliggjorts (SFS 87 ff.).

Riksdagen har antagit en *lag om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område*, som träder i kraft den 1 januari 1999. Lagen innebär, utöver vissa nyheter i sak, en samordning av fem lagar, nämligen *lagen om förbud i vissa fall mot yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område*, *lagen om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m. m.*, *lagen om åligganden för personal inom hälso- och sjukvården*, *lagen om disciplinpåföljd m. m. på hälso- och sjukvårdens område* och *lagen om tillsyn över hälso- och sjukvården*. Genom den nya lagen omfattas fyra nya yrkesgrupper — apotekare, receptarier, arbetsterapeuter och sjukhusfysiker — av bestämmelser om legitimation. Vissa yrkesgrupper omfattas av ett system med särskilt skyddade yrkestitlar. Rätten till en sådan skyddad yrkestitel är enligt lagen inte knuten till legitimationen utan till ett visst examensbevis eller kompetensbevis. Genom den nya lagen har vidare införts en möjlighet att föreskriva om en treårig provotid för legitimerad personal inom hälso- och sjuk-

vården. Det har också i lagen införts en möjlighet till interimistisk återkallelse av legitimationen vid fall av grov oskicklighet eller uppenbar olämplighet. Enligt den nya lagen överprövas Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnds beslut av länsrätt i stället för som tidigare kammarrätt. I lagstiftningsärendet har konsekvensändringar beslutats i bl. a. *patientskadelagen* och *läke-medelslagen* (SFS 531 ff.).

En särskild regel har införts i *socialtjänstlagen* om en generell skyldighet för den som är verksam inom omsorger om äldre människor eller människor med funktionshinder att anmäla missförhållanden i omsorgen till i första hand socialnämnden. I samma ärende har riksdagen också beslutat vissa förtydliganden dels i *socialtjänstlagen* när det gäller avgifter för bl. a. äldre- och handikappomsorgen, dels i *hälso- och sjukvårdslagen* i fråga om kommunernas skyldighet att jämka avgifterna för vård m. m. med hänsyn till makes eller sambos ekonomiska situation. Följdändringar har beslutats i *sekretesslagen* och *lagen om homosexuella sambor*. Lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 855 ff.).

Riksdagen har antagit två nya lagar, *lag om hälsodataregister* och *lag om vårdregister* som reglerar IT-användningen inom hälso- och sjukvården. De nya lagarna träder i kraft den 24 oktober 1998 (SFS 543 ff.).

I syfte att reformera tandvårdsförsäkringen har riksdagen beslutat ändringar i bl. a. *lagen om allmän försäkring* och *tandvårdslagen*. Reformen innebär bl. a. ett ekonomiskt stöd för

bastandvård åt vuxna genom att ersättning från tandvårdsförsäkringen lämnas för all tandvård med undantag för i huvudsak undersökningar och protetiska åtgärder. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 553 ff.).

I samband med att riksdagen beslutat en ombildning av Handikappinstitutet har antagits en ny lag, *lag om överlämnande av vissa förvaltningsuppgifter till Hjälpmedelsinstitutet, ideell förening* samt beslutats ändringar i *sekretesslagen*. Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 1214 f.).

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om kommuners ansvar för ungdomar* och i *lagen om kommuners ansvar för ungdomar mellan 20 och 24 år*. Ändringarna gäller åldersgränsen för vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder (SFS 566 f.).

Genom en ändring i *lagen om åtgärder i forsknings- eller behandlingssyfte med befruktade ägg från människa* har förvaringstiden i fryst tillstånd av befruktade ägg från människa förlängts från ett till fem år (SFS 282).

Med anledning av att verksamheten vid Riksförsäkringsverkets yrkesskadeenhet överförts till Gävleborgs läns allmänna försäkringskassa har riksdagen antagit en *lag om handläggningen av ärenden om yrkesskedeförsäkring m. m.* Den nya lagen träder i kraft den 1 oktober 1998. I samma ärende har riksdagen beslutat vissa rättelser i *lagen om allmän försäkring* (SFS 284 f.).

Arbetsrätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *jämställdhetslagen*. Ändringarna innebär ett förtydligande av arbetsgivares ansvar för att förebygga och förhindra att någon arbetstagare utsätts för sexuella trakasserier. Vidare innebär ändringarna att begreppet sexuella trakasserier definierats och att en skadeståndsanktionerad skyldighet införts för arbetsgivare att vidta utredningsåtgärder och andra åtgärder i enskilda fall av sexuella trakasserier (SFS 208).

Genom en *lag om vilotid för sjömän* har svensk lagstiftning om sjöarbetstid anpassats till internationella konventioner på området. Den nya lagen har trätt i kraft den 1 oktober 1998 (SFS 958 f.).

Riksdagen har antagit en *lag om rätt till ledighet av trängande familjeskäl*. Genom lagen har ett EG-direktiv, som syftar till att underlätta för föräldrar som arbetar att förena åtagandena i arbetsliv och familjeliv (96/34/EG), införlivats i svensk rätt. Den nya lagen har trätt i kraft den 3 juni 1998 (SFS 209).

Lagstiftning om kredit- och värdepappersmarknaden

I syfte att stärka tillsynen över börser och att stärka börsers oberoende ställning har bl. a. regler om lämplighetsprövning av ägare och företagsledning i börser, auktoriserade marknadsplatser och clearingorganisationer införts i *lagen om börs- och clearingverksamhet*. Vidare har införts regler om att en börs skall ha en disciplinnämnd för handläggning av ärenden om överträdelse av börsens regler.

Dessutom har principen om förbud för en börs att låta inregistrera eller notera sina aktier eller andra fondpapper vid den egna marknadsplatsen lagfästs. Ändringarna innebär vidare att andra juridiska personer än banker och värdepappersbolag kan bli börsmedlemmar. Därutöver har i samma lagstiftningsärende införts en regel i *sekretesslagen* som gör det möjligt för Finansinspektionen att, utan hinder av sekretess, till en börs lämna ut uppgifter som förekommer i ett tillstånds- eller tillsynsärende. Vidare har beslutats ändringar i *lagen om värdepappersrörelse*. En skyldighet har härigenom införts för svenska värdepappersinstitut, som organiserar handel med finansiella instrument, att ha en marknadsövervakning (SFS 261 ff.).

Riksdagen har beslutat en ändring i *sparbankslagen*. Ändringen gäller mandattiden för huvudmän i sparbank. I samma lagstiftningsärende har också en ändring beslutats i *lagen om finansieringsverksamhet* som innebär att vissa finansieringsföretag får fortsätta driva verksamhet till utgången av år 2000 utan krav på tillstånd. Ändringen i sparbankslagen har trätt i kraft den 1 september 1998. Ändringen i lagen om finansieringsverksamhet träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 716 f.).

Genom ändringar i *lagen om Svenska skeppshypotekskassan* har kassan bl. a. fått möjlighet att i större utsträckning medverka i finansiering av rederiverksamhet som bedrivs av en utländsk juridisk person (SFS 310).

Som ett led i avvecklingen av allemanssparandet har riksdagen

beslutat att *lagen om allemanssparande* skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1998 (SFS 269 ff.).

Övrig näringsrättslig lagstiftning

Konkurrenslagen har ändrats. Ändringarna innebär bl. a. att överklaganden av Konkurrensverkets beslut om undantag, icke-ingripandebesked och ålägganden enligt lagen i fortsättningen sker till Marknadsdomstolen. Samtidigt har *sekretesslagen* ändrats så att uppgifter i mål och ärenden enligt konkurrenslagen får ett förstärkt sekretesskydd i domstol (SFS 648 ff.).

Riksdagen har antagit en *lag om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige* innehållande regler för alla utländska försäkringsgivare som yrkesmässigt erbjuder försäkringstjänster här i landet. Den nya lagen, som ersätter lagen om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige och lagen om EES-försäkringsgivares verksamhet i Sverige, har medfört följdändringar i bl. a. *försäkringsrörelselagen*, *lagen om utländska filialer m. m.* och *förmånsrättslagen* (SFS 293 ff.).

I syfte att förbättra den svenska lagstiftningens överensstämmelse med EG:s försäkringsdirektiv har riksdagen beslutat ändringar i *försäkringsrörelselagen*, *lagen om EES-försäkringsgivares verksamhet i Sverige* och *lagen om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige*. Ändringarna har trätt i kraft den 1 april 1998 (SFS 113 ff.).

Ändringar i *lagen om EG:s förordningar om miljö- och strukturstöd* innebär att lagen omfattar även strukturstöd utanför ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken. Härigenom gäller numera samma reglering av tillsyn och kontroll för allt strukturstöd inom EG (SFS 564).

Riksdagen har beslutat ändringar i *minerallagen*. Ändringarna syftar till att underlätta och effektivisera verksamheten för prospektörer och gruvföretag (SFS 165).

Ellagen har ändrats så att det numera är möjligt för tillsynsmyndigheten att förena ett förbud enligt lagen med vite (SFS 665).

Riksdagen har antagit en ny *lag om strategiska produkter* samt därvid beslutat ändringar i *lagen om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut* och i *lagen om krigsmateriel*. Härigenom har det i lagstiftningen införts ett krav på exporttillstånd för produkter som i det enskilda fallet är eller kan vara avsedda att användas som delar eller som komponenter till krigsmateriel som olovligt har förts ut ur landet eller som har vidareexporterats i strid mot ett lämnat tillstånd (SFS 397 ff.).

Ändringar har beslutats i *livsmedelslagen* i syfte att vissa EG-förordningar om livsmedel skall kunna verkställas här i landet. Vidare har riksdagen beslutat ändringar i *lagen om provtagning på djur, m. m.* för att fullt ut ge-

nomföra två EG-direktiv angående ämnen och rests substanser i djur- och djurprodukter som kan skada människors hälsa. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 april 1998 (SFS 127 ff.).

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om foder, lagen om kontroll av husdjur m. m.* och i *lagen om bekämpande av salmonella hos djur* som trätt i kraft den 1 juni 1998. Ändringarna i foderlagen gäller bl. a. användningen av antibiotika i foder samt tillsynen och straffbestämmelserna. Ändringarna i de två andra lagarna gäller bestämmelserna om överklagande (SFS 210 ff.).

Genom ändringar i *fiskelagen* har bosättningskravet för yrkesfiskelicens ersatts med ett krav på att fisket skall ha anknytning till svensk fiskerinäring. Samtidigt har införts ett bemyndigande som gör det möjligt för regeringen eller den myndighet regeringen föreskriver att meddela föreskrifter om krav på utrustning för automatisk överföring av uppgifter om fiskefartyg och deras position (SFS 343).

Skollagstiftning

Genom ändringar i *skollagen* har vissa benämningar på förskoleverksamhet och skolbarnomsorg utmönstrats ur skollagen. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 augusti 1998 (SFS 352).

En annan ändring i *skollagen* gäller vissa behörighetsvillkor för gymnasieskolan (SFS 353).

Lars Haglund och Per Persson